

Österåker

Biblioteksplan för Österåkers kommun 2024 – 2026

Biblioteksplan för biblioteksverksamheten i Österåker 2024-2026

1, Inledning

Biblioteksverksamheten har en viktig roll i byggandet av det öppna samhället, den symboliserar de viktiga demokratiska värderingarna som i den här kontexten är fritt kunskapssökande, yttrandefrihet, och allas lika rätt till kultur, bildning och kunskap. Att utveckla läsandet och förståelsen för det man läser är av största vikt i det moderna informationssamhället, liksom är värdet av att kunna förstå och behärska källkritik.

Biblioteksplanen är ett styrdokument för strategisk och både kort -och långsiktig utveckling av den samlade biblioteksverksamheten i Österåkers kommun. Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för folkbiblioteksverksamheten. Respektive huvudman, kommunal produktion och respektive fristående huvudmän ansvarar för skolbibliotek.

Styrdokument

Bibliotekslagen slår fast att alla kommuner ska upprätta en biblioteksplan som ska gälla för kommunens samtliga biblioteksverksamheter. Biblioteksplanen knyter an till berörd nämnd- och förvaltningsplan och ska ligga till grund för bibliotekens verksamhetsplaner. Biblioteksplanen är också kopplad till Österåkers kommuns vision 2020-2040. De dokument/manifest och/eller lagar som biblioteksverksamheten kan kopplas till är:

- Vision 2040 – Österåker kommun
- Österåker kommuns Verksamhetsplan
- Bibliotekslagen (SFS 2013:801)
- Agenda 2030 (FN:s handlingsplan för social, miljömässig och hållbar utveckling)
- Skollagen (SFS 2010: 800)
- Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet, prop. 2009/2010:165
- Unescos folkbiblioteksmanifest
- FNs Barnkonvention, Lag 2020

Österåkers kommun och biblioteken

Österåker är en skärgårdskommun med både tätort, glesbygds- och skärgårdsmiljö. År 2023 hade kommunen drygt 49 000 invånare, ett antal som ökar under sommarmånaderna. Österåker är en av Sveriges snabbast växande kommuner, och det finns ca 20000 hushåll. Mer än hälften av de förvärvsarbetande pendlar till jobb i andra delar av Stockholmsregionen.

Skolbibliotek

Det finns för närvarande drygt 20 skolor, både kommunala och med privata utförare. Skolbiblioteken i kommunen varierar i utformning och omfång när det gäller öppettider, tillgång till medier, informationshandledning och medarbetare med biblioteks kompetens. Många skolor bokar klassbesök på huvudbiblioteket och på Ljusterö bibliotek.

Folkbibliotek

Österåkers folkbibliotek består av huvudbiblioteket i Åkersberga centrum, två filialbibliotek på Ljusterö och Ingmarsö samt Bokbåten som besöker skärgården två gånger per år. En bokbil finns sedan 2023, som ägs tillsammans med Norrtälje och Sollentuna. Dessutom finns biblioteket på webben med självbetjäning dygnet runt.

Bibliotekssamverkan

Kultur- och fritidsförvaltningen samverkar med andra förvaltningar inom kommunen, Regionbiblioteket Stockholm och med Kungliga biblioteket (Biblioteksmyndigheten), Svensk biblioteks förening, folkbibliotek i andra kommuner, föreningar och studieförbund etc.

2, Biblioteken i Österåker – vision

Samhället förändras i snabb takt och biblioteksverksamheten behöver anpassa sig till de nya förutsättningarna. För att kunna möta invånarnas nya behov är personalens kompetensutveckling viktig. Att kunna arbeta i projekt, utveckla metoder i det pedagogiska arbetet, och att ha en hög digital kompetens, är viktiga områden för en sådan utveckling. Folkbiblioteken i landet ska främja läsning och språkutveckling, och också stödja med digital vägledning. De här målen arbetar alla folkbibliotek med att uppnå nationellt, men biblioteken ska också koppla biblioteksplanen till sin egen kommuns mål och visioner. Biblioteken i Österåker bidrar till att uppfylla kommunens vision genom att erbjuda en verksamhet som är kvalitativ, trygg, har valmöjligheter och är hållbar.

Österåker kommuns Vision 2040 kopplat till biblioteksverksamheten

Med kvalitet, trygghet och valfrihet i fokus skapar vi en hållbar framtid. Österåker – möjligheternas skärgårdskommun.

I Österåker kommuns vision lyfts fyra strategiska områden fram, som biblioteksverksamheten kopplar sina mål till:

Kvalitet-Österåker står för hög kvalitet i all service och verksamhet som finansieras med kommunala medel. Verksamheten präglas av tillit och öppenhet. Invånaren står i fokus och arbetet syftar till ständiga förbättringar.

Bibliotekens mål: Erbjud en kvalificerad service på biblioteken och ha en öppen dialog med invånarna. Biblioteken ska erbjuda öppettider som gör det möjligt för kommunens medborgare att kunna komma till biblioteken även på kvällstid och helger. Bibliotekens verksamhet ska främja läs- och språkutveckling, stimulera fantasi och uppmuntra till kreativitet. Ett brett utbud av programverksamhet och aktiviteter, som ska riktas särskilt mot de i bibliotekslagen nämnda prioriterade grupperna, ska erbjudas. Utbudet av medier ska stå för kvalitet och aktualitet, och skapa lust och intresse för läsning, kultur och bildning.

Trygghet- Österåker är en trygg kommun att leva och verka i, liksom att besöka. Här kan människor mötas, känna sig som hemma och finna lugn. Trygghetsskapande

åtgärder kombineras med långsiktiga och främjande insatser som ger resultat. Här finns trygghet genom hela livet.

Bibliotekens mål: Bibliotekens lokaler ska vara säkra platser, alla invånare ska känna sig trygga och välkomna. Genom samverkan med andra kommunala verksamheter, det civila samhället, näringslivet, föreningar och myndigheter skapar biblioteken en öppen och mångfacetterad samlingsplats där många instanser samarbetar för att gagna invånarnas trygghet och gemenskap.

Valfrihet- Österåker erbjuder ett brett utbud och stor valfrihet. Med stor mångfald inom välfärdstjänster, näringsliv, kultur- och föreningsliv, så väl som god variation av naturtyper och bostadsmiljöer, finns många möjligheter att välja hur livet ska se ut.

Bibliotekens mål: Ett brett bestånd av olika typer av medier ska erbjudas på biblioteken, och det ska bidra till människors lust till läsning, kulturdeltagande, digitalt deltagande och bildning. Det samma gäller för utbudet av aktiviteter och program, där innehållet ska vara variationsrikt för att nå olika grupper och kunna passa invånarnas olika preferenser.

Hållbar framtid- Österåker använder gemensamma resurser på ett sådant sätt att framtida generationers framtidsutsikter inte äventyras. Det handlar såväl om ekologi som om en ansvarsfull social och ekologisk utveckling. Österåker har ett offensivt och innovativt förhållningssätt till hållbarhet och ger kommunens invånare förutsättningar att göra kloka val.

Bibliotekens mål: Själva grundtanken med bibliotek är att låna böcker och andra medier. På så sätt delar redan invånarna i Österåker på de resurser som de själva bidragit till. Ytterligare en aspekt för en hållbar framtid är att den kunskap och lust som invånarna förskansar sig på biblioteken genom läsning, digitalt deltagande, aktiviteter och möten med andra människor, omsätts till livslång kunskap och erfarenheter. Det i sin tur bidrar till livskvalitet och trygghet, ökad möjlighet att göra kloka val, samt en hållbar framtid.

Biblioteken i Österåker ska således verka för en hållbar framtid genom att erbjuda invånarna i Österåker kvalificerad service, dialog med invånarna, ett brett utbud av medier och kulturella upplevelser. De fyra strategiska områdena ska genomsyra biblioteksverksamheten liksom ska kommunens inriktningsmål.

3, Biblioteksutveckling

I ett demokratiskt samhälle har alla lika rätt att fritt ta del av information och kunskap, att delta i samhällsdebatten och i kulturlivet.

En strategisk biblioteksutveckling behöver kombinera historik och tradition med en samtida, föränderlig omvärld. Kärnan i verksamheterna är intakt; att främja läsning och litteratur, språkutveckling, fritt kunskapssökande, yttrandefrihet, och att bidra till kultur och bildning.

Uttrycken och aktiviteterna behöver anpassas till användarnas nutida och framtida litteratur-och informationsbehov, möjligheter, medievanor och livsstilar. Den enskildes digitala delaktighet ska främjas och stödjas. Parallellt med den digitala utvecklingen

ökar människors behov av fysiska möten, inte minst bland unga. För att motverka utanförskap behöver fler människor ha möjlighet att ingå i sociala nätverk.

Informations- och medielandskapet förändras snabbt. Berättelser, litteratur, information och kulturyttringar skapas, lagras och förmedlas i allt högre omfattning digitalt. Även en stor del av samhälls- och kulturdebatten förs via sociala medier. Utbudet av e-böcker, e-tidskrifter och annat e-material växer, vilket i sin tur ökar människors behov av att få tillgång till fler e-tjänster. Folkbiblioteken är offentliga rum, öppna på lika villkor för alla, oavsett den enskildes ärende, ekonomi, etnicitet, ålder, religiösa eller politiska övertygelser.

Folkbibliotek

Biblioteken i Österåkers kommun medverkar aktivt till demokrati och mångfald, samt bidrar till medborgarnas läsning, bildning och studier. Verksamheten är en kreativ balans mellan tradition och framtid, mellan det erfarna och det annorlunda.

Biblioteken arbetar inkluderande och är tillgängliga för alla. De kännetecknas av kompetens, personligt bemötande och hög service gentemot användarna. Biblioteken i Österåkers kommun är en självklar fysisk och digital mötesplats som stimulerar till läsning och tillgång till litteratur. Allt detta bidrar till ökad kunskap och delaktighet genom livets alla skeden.

Skolbibliotek

Skolbibliotek är en resurs för pedagoger och elever med syftet att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur, och att fungera som ett stöd i undervisningen. Skolbiblioteken ska kunna användas av eleverna som en del i undervisningen, antingen i skolenhetens egna lokaler eller på rimligt avstånd från skolan.

Enligt skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Kravet gäller både offentlig och fristående skola. Det är huvudmannen för den offentliga eller fristående skolverksamheten som ansvarar för att anordna skolbibliotek i enlighet med lagstiftningens krav. I budgetpropositionen för 2024 föreslår regeringen flera satsningar för att stärka elevernas läsförmåga. Det handlar bland annat om en storsatsning på bemannade skolbibliotek och pengar för att köpa in böcker.

Folkbibliotekets målområden och prioriterade grupper

Människors väg till att nå kunskap och bildning, och i förlängningen kunna vara aktiva medborgare i en demokrati, är olika. Därför är det viktigt att biblioteken finns tillgängliga både virtuellt och som fysisk mötesplats. På folkbiblioteken kan besökare mötas över gränser och kulturer. Här har alla samma förutsättningar att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt och kunna ta del av den snabba tekniska utvecklingen.

Litteraturförmedling och läsfrämjande är centrala *mål* i verksamheten, och det är numera även uppgiften att öka den digitala delaktigheten. Det arbetet genomförs på olika sätt beroende på *målgrupp*. Bibliotekens verksamhet riktar sig mot *alla*, dock prioriteras särskilt grupperna: barn och unga 0-18 år, nationella minoriteter, nya svenskar och personer med funktionsnedsättningar. Allt i enlighet med vad som står i Bibliotekslagen (2013:801).

Mål - litteraturförmedling och läsfrämjande

Biblioteksverksamhetens kärnuppdrag är läsfrämjande insatser och bildning. Att skapa förutsättningar för invånarna att kunna stärka sin läsförmåga, läslust och tillgång till litteratur och kunskapsinhämtning är viktiga uppdrag som är prioriterade. Genom klassbesök, aktiviteter, program och bibliotekspersonalens referensarbete ute i bibliotekslokalerna uppnår vi de målen. Genom samverkan inom kommunen, med andra kommuner, Regionbibliotek Stockholm, kompetenshöjande insatser för personal och nationella projekt, kan insatserna generera än mer resultat för att främja språkutvecklingen.

Mål - digital delaktighet

Biblioteken ska bidra till att öka både kunskapen om informationsteknik och den digitala delaktigheten genom att ligga i framkant med den tekniska utvecklingen och ge alla möjligheten att kunna utveckla sin digitala kompetens.

Det kan göras i egen regi eller i samarbete med externa aktörer som undervisar. Det har stor folkbildande betydelse och är en viktig demokratifråga att göra alla delaktiga i den digitala utvecklingen.

Prioriterad grupp - Barn och ungdom

Biblioteket ska stimulera till nyfikenhet och läslust genom att erbjuda texter och medier i olika former och format som inspirerar och utvecklar läsförmågan hos alla barn och ungdomar. De olika aktiviteterna kan vara klassbesök med bokprat, bokcirklar, BVC-träffar, filmkurser, skrivarkonferens, Sång- och boksamtal, författarbesök, lovaktiviteter och annat som bidrar till barn och ungas läsning. Att bjuda in till dialog med barn och unga är en viktig aspekt i biblioteksverksamheten. Barnkonventionen, som blivit lag 2020, ska genomsyra verksamheten och barn och unga ska komma till tals om biblioteksfrågor.

Prioriterad grupp- Personer med funktionsnedsättning

Alla människor har lika rätt till bibliotekets tjänster, och funktionshinder ska inte stå i vägen för att ta del av dem.

Den fysiska tillgängligheten ska alltid granskas så att enkelt avhjälpna hinder undanröjs. Biblioteken erbjuder olika tekniska hjälpmedel och anpassade medier för att öka möjligheten att ta del av information och litteratur. Förmedling av medier genom MTM (Myndigheten för tillgängliga medier) är något som folkbiblioteken arbetar med, genom att fungera som ombud.

Den uppsökande verksamheten (Boken kommer), vilket innebär att biblioteket kommer ut till dem som inte har möjlighet att ta sig till biblioteket, är en viktig del för att öka tillgängligheten till bibliotekets tjänster.

Prioriterad grupp- Nationella minoriteter

Med nationella minoriteter avses judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och de nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Fokus ligger på den finsktalande minoriteten eftersom kommunen är förvaltningsområde för det finska språket. Biblioteket erbjuder litteratur på de nationella minoritetsspråken och genom olika samarbeten även författarbesök och andra aktiviteter riktade främst mot den finsktalande gruppen.

Prioriterad grupp- Invånare med andra modersmål än svenska

Biblioteket erbjuder medier på andra språk än svenska efter invånarnas behov, och även medier på lättläst svenska. I egen regi, eller i samarbete, erbjuds också olika aktiviteter för att främja språkutvecklingen.

Biblioteket erbjuder ett mindre bestånd av aktuell kurslitteratur för studerande på Komvux och/eller SFI. För andra utbildningsnivåer kan litteratur, i mån av tillgänglighet, lånas in från andra bibliotek.

4, Genomförande och uppföljning av Biblioteksplanen

Genomförandet av målen i biblioteksplanen sker i inom ramarna för Österåker kommuns planerings- och uppföljningsprocess. Biblioteksplanen ska användas i bibliotekens verksamhetsplaner, där målen bryts ned och inlemmas i den faktiska verksamheten. Uppföljningen sker årligen i samband med verksamhetsberättelse.

Källförteckning

Österåkers kommun Vision 2020-2040

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Skollagen (SFS 2010:800)

Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet, prop. 2009/2010:165

UNESCO:s och IFLA:s riktlinjer för folk- och skolbibliotek

Unesco och IFLA har utarbetat ett Folkbiblioteksmanifest och ett Skolbiblioteksmanifest, för att markera bibliotekens betydelse för individen och samhället.

Ur Folkbiblioteksmanifestet

Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därmed spela en aktiv roll i samhällsutvecklingen. Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.

Svenska Unescorådet, verksamt inom Utbildningsdepartementet, har i sin skriftserie publicerat folkbiblioteksmanifestet. Den svenska regeringen har därmed uttryckt sitt stöd för Unescos rekommendationer.

Ur Skolbiblioteksmanifestet

Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskapssamhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjlighet att utveckla sin inlevelseförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare.

Även skolbiblioteksmanifestet har publicerats i Svenska Unescorådets skriftserie, vilket betyder att regeringen ställt sig bakom även denna rekommendation.

FN:s Barnkonvention

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet.

Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas.

Varje barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.